

VERBINDING

Het HPV verhuist:
zie pagina 4

De spirituele impuls van Bernard Lievegoed

ARTIKEL

2

Voor mij is onderzoek altijd praktijkgericht

IN GESPREK

3

Afsluiting bijscholing therapeutisch onderwijs

OPLEIDINGSNIEUWS

4

Op 2 september 2005 herdenken we de 100e geboortedag van Bernard Lievegoed, we zullen u hiervan op de hoogte houden. Bernard Lievegoed heeft een impuls gebracht tot wederzijdse interesse en samenwerking, tot ontwikkeling van een 'cultuur van het hart'. Een cultuur gebaseerd op vertrouwen en waarin het kwetsbare wordt beschermd.

Het Heilpedagogisch Verbond wenst u in 2005 inspiratie voor de ontwikkeling van een cultuur van het hart.

"Je kan van iedereen iets leren, iets waar de ander goed in is"

Een biografische schets van HET LEVEN VAN BERNARD LIEVEGOED

Op 12 december 2004 vond in de Rafaëlzaal van Zonnehuis Stenia de herdenking plaats van de 12e sterfdag van Bernard Lievegoed, georganiseerd door Zonnehuizen Veldheim Stenia en het Heilpedagogisch Verbond. Zijn dochter, Christie Amons-Lievegoed, gaf daar in het kort een biografische schets met een sterk persoonlijk karakter. De keuze wordt gemaakt om het accent te leggen op de jeugdijaren van Bernard Lievegoed en de beginnende heilpedagogie.

Door Christie Amons-Lievegoed

Bernard Lievegoed is 1992 in de stille dagen voor Kerstmis gestorven. Dat is de tijd van de kerstviering en de kersthandeling, die hij veertig jaar lang heeft gehouden. De kracht van het licht dat in deze tijd geboren wordt, heeft hem geïnspireerd in al zijn initiatieven.

Die initiatieven, dat zijn er vele! Het is een stroom van stichtingen, besturen en commissies, teveel om op te noemen. Maar er zijn drie grote initiatieven die zijn biografie markeren:

- 1e** de oprichting van het Zonnehuis als heilpedagogisch instituut in 1931;
- 2e** de oprichting van het Nederlands Pedagogisch Instituut voor het Bedrijfsleven (NPI) met betrekking tot organisatieontwikkelingswerk in 1954;
- 3e** de oprichting van de Vrije Hogeschool (VH) voor opleiding, onderzoek en studievaardigheid – in de eerste plaats in de vorm van een propedeutisch jaar, in 1971.

Bij dit alles was hij gericht op ontwikkeling, met liefde voor de jonge mens en met de intentie de antroposofie cultuurfactor te laten worden.

Al vroeg blijkt de kracht van zijn persoonlijkheid uit zijn besluitvaardigheid en krachtige handtekening. Maar ook van jongs af aan wordt zijn kwetsbaarheid zichtbaar.

Hij had een bijzondere intuïtie voor wat "aan de tijd" was. Maar om zijn initiatieven te kunnen verwerkelijken was hij afhankelijk van mensen die hem onvoorwaardelijk steunden in wat hij zag, dat tot stand gebracht moest worden.

In de eerste plaats moet zijn vrouw, "dokter Schatborn" genoemd worden, die hem de stabiliteit in zijn leven gaf waarop hij zijn werk kon doen. Met nooit aflatende trouw heeft ze hem gesteund, ook bij zijn latere initiatieven. Zij heeft de continuïteit gewaarborgd van wat de bron van zijn ervaring was, namelijk de heilpedagogie.

Wat het NPI betreft vormde zich een kring van medewerkers die, ieder met diens eigen inbreng, zowel de praktijk als de verdiepende studie hielpen ontwikkelen.

Maar ook de Vrije Hogeschool had niet kunnen ontstaan zonder de loyale steun van onder andere het echtpaar Déking Dura, waarvoor hij diepe dankbaarheid voelde.

Zijn jeugd

Bernard Lievegoed werd in 1905 geboren in Medan op Sumatra. Zijn vader was journalist, eerst op Sumatra, later op Java. Zijn moeder was onderwijzeres. Zij begon in 1900 bij de invoering van de leerplicht een eerste klas, waarin zij kinderen van zes tot veertien jaar bijeen kreeg! Daar waren jongens bij die al jaren als hulpje bij hun vader in de bakkerij of slagerij werkten. Dat was dus geen eenvoudige taak, maar zij was een kordate vrouw. In 1903 ging zij als bruid naar "Indië". Bernard had moeite met haar kordate kant, maar waardeerde haar spirituele zoeken. Met zijn vader had hij een fijnzinnige band.

Wanneer ik zijn jeugd overzie wil ik vier belangrijke aspecten naar voren halen:

1e Op tweejarige leeftijd kreeg hij acute cholera en was daarna halfzijdig verlamd. Pas op zijn vierde jaar leerde hij opnieuw te lopen. Wanneer men beseft wat het leren lopen in een kinderleven betekent, kan men zien dat dit tweemaal moeten leren lopen een enorme wilsscholing voor hem geweest is.

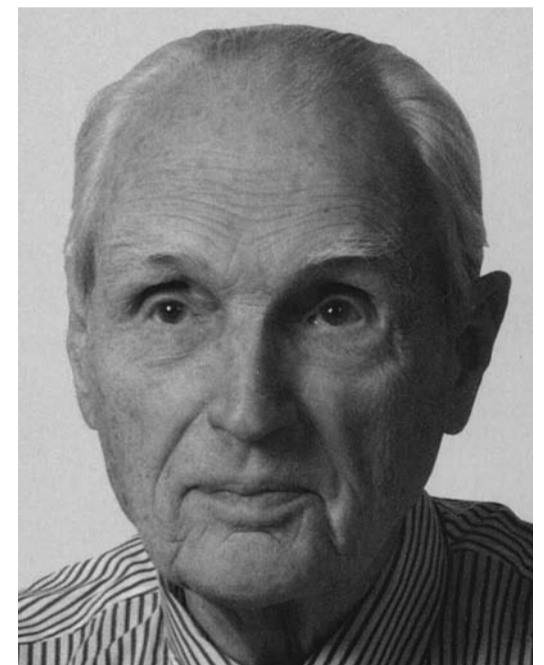
2e Bernard was een dromend, open kind, op wie de tropische natuur een diepe invloed heeft gehad. Deze leverde hem – ook naar eigen zeggen –

rijke levenskrachten op. Die leken later niet zozeer in zijn gezondheid als wel in de levendigheid van zijn denken door te werken.

Op Sumatra begon achter een slootje aan het eind van de tuin, het oerwoud. Hij zag er apen in de bomen en hoorde 's nachts alle wonderlijke geluiden die uit zo'n oerwoud opstijgen. Dat voedde zijn fantasie. Wat de natuur verder voor kans op avontuur opleverde, staat beschreven in het boekje: "Het oog van de naald". Wij als kinderen konden onze vader niet als op krokodillenjacht voorstellen, hoewel er in ons huis nog veel aanwezig was dat aan de "Indische" tijd herinnerde, zoals wajangpoppen en – inderdaad – een krokodillenhuid!

3e Al jong tekende zich ook het technisch interesse van Bernard af. Op zijn vijftiende reed hij al zijn vaders auto in de bergen en hij hield zijn hele leven een voorliefde voor auto's, voor technische snufjes en apparaten. Hij kon heel boos worden als je technisch dom handelde. Zijn zonen moesten hem helpen bij allerlei klussen, waarbij hij intensief meekeek, meedacht en meebewoog. Maar dat betekende niet, dat hij niet zelf ook veel repareerde. Zo zag ik hem nog als vijftientigjarige op zijn knieën aan de motor van zijn boot sleutelen

Lees verder op pagina 3

Bernard Lievegoed (foto: A.B.R. studio's Zeist)

Herdenkingsbijeenkomst 12^e sterfdag oprichter Bernard Lievegoed op 12-12

Meer dan honderdtwintig mensen uit het hele land kwamen afgelopen zondag 12 december naar de Rafaëlzaal op Zonnehuis Stenia voor de herdenkingsbijeenkomst voor Bernard Lievegoed, de oprichter van Zonnehuizen Veldheim Stenia en het Heilpedagogisch Verbond. Het was een inspirerende bijeenkomst, met live muziek van het Scorlewald Ensemble, bestaande uit medewerkers en cliënten van Scorlewald, op hun Choroï instrumenten uit eigen werkplaatsen.

Bernard Heldt opende de bijeenkomst en sprak over impuls van Bernard Lievegoed tot ontwikkeling van wederzijdse interesse en samenwerking, een 'cultuur van het hart'. Een cultuur die het kwetsbare beschermt en voedt en is gebaseerd op vertrouwen. Christie Amons-Lievegoed vertelde op een indrukwekkende wijze over de levensbiografie van haar vader. Daaruit spraken twee belangrijke levens thema's: Hij had veel persoonlijk verdriet meegemaakt en begreep wat kwetsbaarheid was, tegelijkertijd had hij een ongelofelijke initiatiefkracht (zette daarmee o.a. drie organisaties in de wereld, die nog altijd bestaan).

Frans Broekhuizen, bestuurder van Zonnehuizen Veldheim Stenia, schetste kort hoe Lievegoed hem inspireerde. Jelle van der Meulen sprak over de spirituele impuls van Lievegoed en deed de oproep tot een initiatief tot het uitgeven van het verzamelwerk van Lievegoed (naast de 13 boeken zijn er vele lezingen, al of niet gepubliceerd).

De spirituele impuls van Bernard Lievegoed

Er is een onderscheid tussen de manier waarop Bernard Lievegoed werkte en het doel dat hij wilde bereiken. Op zijn opvallende werkwijze ontmoette hij veel onbegrip en weerstand, met name in de antroposofische beweging. Hieronder een andere kijk hierop.

Door Jelle van der Meulen

Werkwijze

Volgens de visie van Lievegoed was het onbegrip in de antroposofische beweging terug te voeren op de werkwijze, waarbij vooraf "filosofisch" inhoudelijk gereflecteerd werd op de werkelijkheid. Eerst maakte je een voorstelling van de werkelijkheid – concept – en vervolgens werd dit concept gerealiseerd. De volgorde was daarbij: eerst leren, dan doen. Deze Griekse werkwijze volgt de beroemde driedeling van Aristoteles, die sprak van een theoretische, praktische en productieve wetenschap.

Lievegoed werkte anders. In zijn boek *Scholingswegen* spreekt hij van de Saturnusweg, die polair functioneerde en uitgaat van wat hij intuïtie noemde. Hij beschreef deze werkwijze aan de hand van het NPI, het Nederlands Pedagogisch Instituut dat hij in 1954 oprichtte en dat zich bezighield met organisatieontwikkeling in het bedrijfsleven. Direct na de tweede Wereldoorlog was er, aldus Lievegoed, een spannend dilemma in de Nederlandse industrie, waarvan slechts weinig mensen zich bewust waren. Aan de ene kant was de economische noodzaak tot mechanisering, wat ondermeer tot uitdrukking kwam in de invoering van de lopende band.

Aan de andere kant was er de sociale noodzaak tot een personeelsbeleid dat aansloot bij de individuele behoeften van de werknemers.

De meeste antroposofen waren tegen mechanisering ("mechanisering is ahrimanisch"), maar Lievegoed zag deze spanning als uitdrukking van "mensheidskarma" en was overtuigd dat een simpel "nee" tegen mechanisering te makkelijk was. Hij wist niet direct hoe die spanning kon worden opgelost, maar richtte het NPI op, om daarmee ervaring op te doen. Het NPI was als een breekijzer. Zijn startpunt was niet een inzicht op basis van reflectie, maar het door "woede" gewekt besef dat een spanning onopgelost dreigde te blijven. Deze werkwijze hield in: al doende leren. Dit vinden we terug in de Noordelijke Mystериën, zoals die door de Vikingen werden geleefd. (Edda staat voor: woede omgevormd tot gedicht.) De Noordelijke Mystериën bestaan uit moedsprocessen, waarbij een persoon zich handelend in de werkelijkheid begeeft, niet omdat hij die werkelijkheid begrijpt, maar omdat hij er onvrede mee heeft. De onvrede wordt gewekt door de "intuïtie" dat het anders moet en kan. Het inzicht komt achteraf. In het geval van Lievegoed blijkt dit uit het feit dat hij pas vijftien jaar later, in 1969, zijn boek *Organisaties in ontwikkeling* publiceert. Tot zover de werkwijze van Bernard Lievegoed. Het voorbeeld van het NPI vertelt ook al iets over wat hij wilde bereiken.

Doel

Zijn doel is als volgt samen te vatten: hij wilde het ogenschijnlijk onverenigbare met elkaar verenigen. In zijn boeken *Mysteriestromen in Europa en de nieuwe mysteriën* en *Over de redding van de ziel* beschrijft hij in grote bogen enkele aspecten van de spirituele geschiedenis van de mensheid. Hij beschrijft dat mysteriestromingen en geestesstromingen elk een aparte weg zijn gegaan. Lievegoed pleit voor samenwerking, hetgeen voor hem de eerste stap was op weg naar spirituele integratie. Hij maakte duidelijk dat iemand met een Griekse inborst anders is dan iemands wiens innerlijke zieleprocessen – dus ook kenprocessen – geworteld zijn in de Keltische, Egyptische of Noordelijke Cultuur. In *Over de redding van de ziel* beschrijft hij de polaire posities tussen wat hij antroposofen en rozenkruisers noemt. Het begrijpen en accepteren van de verschillen was in zijn ogen de eerste realistische stap naar samenwerking.

Uiteindelijk ging het hem om de integratie van de diverse spiritueel-historische perspectieven, die tegenwoordig een grote rol spelen, zij het nog onbewust. Hij was er zich van bewust dat hij hiermee een thema bracht, dat pas in een verre toekomst mainstream zal worden. Dat hij niettemin met verve dit onderwerp onder de aandacht bracht, hing samen met het feit dat hij meende dat de antroposofische beweging op dit punt een belangrijke taak heeft. Wanneer de integratie nu niet wordt voorbereid, kan zij in een verre toekomst niet plaatsvinden.

Bernard Lievegoed meende dat met name (maar beslist niet uitsluitend) in antroposofische samenwerkingverbanden (scholen, heilpedagogische en sociaaltherapeutische instellingen) een begin kon worden gemaakt met wat hij een 'cultuur van het hart' noemde, ook wel christelijke infrastructuur. Deze cultuur is gebaseerd op mensen die boven alles, bereid en in staat zijn elkaar op een verdiepte manier te "ontmoeten". Anders dan in de huidige mainstream vormen in de *cultuur van het hart* de functionele betrekkingen niet het begin en het einde van de samenwerking. De pijlers van deze cultuur worden gevormd door wat in de harten van de mensen leeft en wat op basis daarvan tussen mensen kan ontstaan. In feite knoopte Lievegoed aan bij een thema waar Rudolf Steiner zich de laatste jaren van diens leven sterk mee bezig heeft gehouden, namelijk de vernieuwing van de mysteriën. Steiner grijpt daarbij terug op het oude Atlantis, toen de mysteriën nog een eenheid vormden. Het waren de Zonnemysteriën, geleid door de ingewijde Manoe, die de deel-

Jelle van der Meulen, het ogenschijnlijk onverenigbare met elkaar verenigen. (foto Bernard Heldt)

mysteriën bij elkaar hielden. In een latere fase van Atlantis zouden de mysteriën uit elkaar vallen, hetgeen in historisch opzicht de volgende fase inluidde, die van de na-Atlantische periode. De Zonnemysteriën stonden niet meer in het midden en de deel-mysteriën gingen elk een eigen weg.

Bernard Lievegoed was innerlijk georiënteerd op de inrichting van de nieuwe mysteriën, met de Zonnemysteriën als een nieuw hart ervan. Dit nieuwe hart ontstaat doordat mensen uit verschillende mysteriestromingen en geestesstromingen elkaar ontmoeten en daarbij pogen de eigen begrenzingslijnen te overstijgen. De inhoud en de vorm van de nieuwe Zonnemysteriën zijn een werk van het hart.

De heilpedagogie was in dit opzicht de leerschool van Bernard Lievegoed. Behalve het feit dat hij het instituut dat hij in 1931 oprichtte inderdaad "Zonnehuis" noemde, kan in dit verband het volgende worden opgemerkt: werken met mensen met een verstandelijke handicap betekent dat je een besef ontwikkelt van het algemeen menselijke in de ander en in jezelf. Dit maakt de inhoud van de Zonnemysteriën uit. De omgang met iemand met een verstandelijke handicap voert via het specifiek bijzondere tot het algemeen menselijke.

COLUMN Cultuur van het hart moet je dóen!

Een 26-jarige (!) pionier, Bernard Lievegoed, startte in 1931 'het Zonnehuis'. Het was zijn ideaal om de heilpedagogie, die hij in 1930 in de Lauenstein had leren kennen, in Nederland van de grond te krijgen. Toen deze beweging flink was gegroeid werd het tevens zijn ideaal om de samenwerking van de instellingen voor heilpedagogie en sociaaltherapie van de grond te krijgen: het Heilpedagogisch Verbond werd in 1967 opgericht. Daarnaast richtte hij nog andere organisaties op.

Zoals u in de biografie elders in dit nummer kunt lezen, was deze Bernard Lievegoed niet iemand waarvan er dertien in een dozijn gaan. Het was een eigenzinnig mens, die niet met de maalstroom van de mode meeliep, maar iemand die authentiek datgene wat hij belangrijk vond van de grond wist te krijgen én daar ook het enthousiasme en vertrouwen van anderen voor wist te wekken. Zelf zei hij, dat hij zijn werk zonder die anderen nooit had kunnen realiseren.

Hij heeft al op zeer jonge leeftijd grote lichamelijke weerstand moeten overwinnen en later, ook nog jong, een groot verdriet te verwerken gekregen. Vanuit persoonlijke ervaring wijs en rijp geworden, was hij een mens die geen theorieën, maar ervaringen in de wereld zette. Hij wilde heilpedagogie: hij dééd heilpedagogie. Hij wilde samenwer-

king: hij dééd samenwerking.

Maar ook een man, die zijn ervaringen tot inzichten wist te verwoorden, zodat anderen ervan konden profiteren: zie zijn boeken en zijn hoogleraarschappen.

Deze man heeft de heilpedagogische beweging voorgehouden een *cultuur van het hart* te ontwikkelen, 'een cultuur die het kwetsbare beschermt en voedt en is gebaseerd op vertrouwen' zoals hij dat uitdrukte op 29 september 1989, bij de opening van Midgard in Tuitjenhorn.

Bij deze opening werd door bewoners en medewerkers het sprookje van Goethe: 'de witte lelie en de groene slang' opgevoerd. Bernard Lievegoed citeerde hieruit: 'Een enkeling kan het niet, alleen hij die zich op het juiste moment met vele anderen verenigt'. Hierop voortbouwend stelde hij: 'Dit is de essentie voor de geestesstrijd. Geef het niet op, maar werk samen binnen en tussen de instellingen, maar ook tussen ónze zaak en het Nederlandse volk. Help de eenzijdigheden op te heffen, maar denk erom: Lucifer is een groot heer: hij heeft ons op vele gebieden te pakken.'

Dat was dus vijftien jaar geleden; Bernard Lievegoed stelde: 'Aan het eind van dit millennium zullen Lucifer en Ahriman samenwerken om de differentiatie in stand te houden.

Ayatollahs zullen overal en op alle gebieden opkomen, fundamentalisten hebben wij ook in ons midden, niet alleen in de islam. Elk klein stapje in de goede richting brengt warmte en Michaëlskracht. In de grote geestesstrijd de komende 20 à 30 jaar, moeten er steeds meer mensen komen die zich verheugen

in het anders zijn van de ander. Zodat dat het in het hart komt, en tenslotte: dat het in de wil komt. Het gaat om de eigen vrije beslissing.'

Het lijkt mij dat dit in deze tijd bijzonder actueel is; we zitten midden in deze 'komende 20 à 30 jaar'. Dagelijks nemen wij dit om ons heen waar! Dit vraagt bewustzijn van ons: samenwerken is niet het zetten van handtekeningen onder een overeenkomst, maar een proces waarbij je je voortdurend realiseert dat je de ander nodig hebt om te doen waar het eigenlijk om gaat: op basis van vertrouwen het kwetsbare kunnen beschermen en voeden. Het vraagt bereidheid tot handelen: je moet het dóen!

Als je naar het werk van Bernard Lievegoed kijkt dan wordt een impuls zichtbaar, een impuls tot wederzijdse interesse en samenwerking. 'Mijn wens is dat men elkaar ontmoet, zodat we elkaar tot ons recht kunnen laten komen.De ander zien, meevoelen en begrijpen zoals hij is, dat is een sociale oefening..... zeggen: wat goed dat jij dat anders doet!'

Ik meen dat deze boodschap, deze impuls niet sterk genoeg in ons bewustzijn gebracht kan worden. Ik wens u allen een hartelijk en wilskrachtig jaar.

Bernard Heldt

Vervolg pagina 1:

Een biografische schets van HET LEVEN VAN BERNARD LIEVEGOED

4e Zijn jeugd had een kosmopolitisch karakter; het maakte hem tot wereldburger. Hij leerde het verschil kennen tussen het leven in "Indië" en in Holland. Zo verbleef hij bijvoorbeeld tussen zijn tiende en twaalfde jaar in Rotterdam. Op de terugweg moest de boot via het Panamakanaal varen, omdat het Suezkanaal ontoegankelijk was. Het was 1917. Bij een bezoek aan Washington nam zijn vader, de journalist, hem mee naar het Amerikaanse Congres, waar hij de oorlogsverklaring aan Duitsland meemaakte. Overigens vond hij de opspattende inktpot interessanter dan wat de spreker, die steeds met zijn vuist op tafel sloeg, vertelde. Zo maakte hij via zijn vader, maar ook via de culturele verschillen tussen zijn HBS klasgenoten, veel mee wat de internationale politiek en de diversiteit van levensvormen in die tijd kenmerkte.

Christie Amons, hij had een bijzondere intuïtie voor wat "aan de tijd" was (foto Alexandra Buijsman)

Met 17 jaar ging hij zelfstandig naar Den Haag en deed daar in 1918 eindexamen. Daarna besloot hij om niet naar Delft te gaan zoals hij eerst van plan was, maar om medicijnen te gaan studeren in Groningen. In een brief aan zijn vader prees hij deze omslag in lyrische bewoordingen aan.

In Groningen had hij een kleurrijk studentenleven, waarover hij graag vertelde. Op lange autoritten tijdens onze vakanties zong hij voluit de oude studentenliederen. Dat hij ook nog hard studeerde en wetenschappelijk onderzoek deed, kwam voor ons niet aan de orde. De laatste twee jaar tot zijn artsexamen, speelden zich in Amsterdam af.

Ontmoeting met de antroposofie

Bernard Lievegoed was éérentwintig jaar toen hij de antroposofie ontmoette. Op een congres in Den Haag waren vele "groten" van de medische en pedagogische beweging aanwezig. Het was 1926, een jaar na Rudolf Steiners dood. Door de mensen heen die hem gekend hadden, beleefde Bernard wie Rudolf Steiner geweest was. Hij noemde hem zijn eigenlijke leermeester.

Na zijn afstuderen en militaire dienst, vond in 1930 een belangrijke gebeurtenis plaats, een keerpunt in Bernards' leven. Dat was het kamp "De Stakenberg", een grootschalige internationale ontmoeting vanuit de antroposofie met uiteindelijk twaalfhonderd deelnemers.

Bernard, met zijn vijfentwintig jaar, kreeg de organisatie van dit enorme kampeerexperiment toegewezen en Nel Schatborn, nog medisch studente, werd kampcommandant. Ook Truus Hinse, verloofde van Bernard, was aanwezig; een samenkomst van drie mensen die innig met elkaars lot verweven zouden zijn. Tijdens dit kamp neemt Bernard het besluit zich met de heilpedagogie te verbinden.

Hij bezoekt de "Lauenstein" in Duitsland, de Kliniek met "Sonnenhof" als dependance in Arlesheim (Zwitserland) en heeft het gevoel "eindelijk thuis" te zijn. Hij is diep onder de indruk van de stemming, de aanpak en de medische verzorging van de kinderen.

Het Zonnehuis

Op 19 september 1931 vindt de opening van het Zonnehuis te Bosch en Duin plaats, met zes kinderen. Een jaar later, op 22 november '32, stuurt Bernard een telegram naar het hoofd van de medische beweging, Ita Wegman, met de tekst: "Haben neues Haus gekauft" en begin '33 wordt dit huis Veldheim, betrokken.

De eerste jaren in de heilpedagogie kenmerken zich door een grote intimiteit en intensiteit van werken. Geld was er niet, maar ook medewerkers waren schaars die wisten wat de antroposofische heilpedagogie inhield en al wat ervaring hadden. Er werd heel direct overleg gepleegd met Ita Wegman over spirituele, maar ook uiterst praktische zaken. Zij was als een moeder van de beginnende internationale heilpedagogische beweging. Zo gaf zij ook haar warme steun aan het initiatief in Holland.

Voor Bernard begint het werk in Bosch en Duin met de diepste confrontatie van zijn leven. Hem treft het grote verdriet dat Truus, waarmee hij nog geen jaar getrouwd is, na de geboorte van hun zoon, sterft. Zij was pas 23 jaar oud, hij 27 jaar. Terwijl hij innerlijk een diepe wanhoop beleeft, moet het werk opgebouwd worden. Uiterlijk verduistert Europa. Hij zegt dan: "Het is mijn enige doel het werk van Rudolf Steiner in de wereld te stellen. Jonge mensen moeten geestelijk voedsel vinden tegen het nationaal-socialisme" en hij wil zich ervoor inzetten dat het Zonnehuis uitstraling kan hebben in het culturele leven.

In 1934 komt Nel Schatborn naar het Zonnehuis en een jaar later vindt het huwelijk tussen beiden plaats.

Daarna volgen de intensieve jaren van steeds verder verdiepende heilpedagogie, van medisch werk en voordrachten in den lande, van zijn promotie en de beproevingen van de Tweede Wereldoorlog. Direct hierna sterft een van zijn kinderen, een verdriet dat hem opent voor hele nieuwe vragen. Die komen hem uit het bedrijfsleven tegemoet en bereiden zijn professoraten in Rotterdam en Enschede en de oprichting van het NPI voor.

Choroi Ensemble (foto Bernard Heldt)

heren en ook met ons soort lui." Toen ik dit aan vader vertelde zei hij: "Ja, je kan van iedereen iets leren, iets waar de ander goed in is....daar kijk ik naar, dat interesseert me".

Als we tot slot kijken wat wij van hem kunnen leren, dan zou ik dit als volgt willen formuleren, namelijk: dat geestkracht en warm enthousiasme levenskiemen scheppen voor de nabije en ook verre toekomst.

Persoonlijke herinneringen

Vader had een zwakke gezondheid, hoewel hij deze in de loop van zijn leven steeds meer overwon. Tot ongeveer 1950 is mijn herinnering dat hij na zijn werk thuis veel op bed lag. Hij leed onder dit "koude kikkerland" na zijn jeugd in "Indië". Maar voor zijn kinderen had hij een luisterend oor en vertelde heerlijke verhalen. Wij mochten iets opgeven dat niet kon (het mes dat niet snijden kon, de kraan waar geen water uit kwam, enz.) en dan vertelde hij hier direct een verhaal over. Ook roodbroekje en blauwbroekje naar aanleiding van mijn oudste broer en zijn vriendje, beleefden steeds weer nieuwe avonturen. In de vakanties genoten wij van zijn enthousiasme en plotselinge plannetjes. Hoewel hij veel afwezig was, gaf hij je zijn vertrouwen en verheugde zich erover dat zijn kinderen ook zijn vrienden werden. De laatste 25 jaar van zijn leven was hij in het bezit van een caravan in Friesland. Hij genoot van de natuur, van de zonsopgang boven het water, van de wijde luchten en zijn boot.

De beheerder van het caravanpark zei eens tegen mij: "Die man kan met iedereen opschieten, met de hoge

IN GESPREK MET

Joop Hoekman

Joop Hoekman (foto Ageeth Koning)

Door

Joop Hoekman werkt sinds kort als stafmedewerker voor wetenschappelijk onderzoek bij het Heilpedagogisch Verbond. Samen met collega Martin Niemeijer stimuleert en begeleidt hij onderzoek binnen heilpedagogie en sociaaltherapie. Naast een kleine aanstelling bij het HPV heeft Joop eenzelfde functie bij een collega-zorgaanbieder (de Gemiva-SVG Groep) en werkt hij bij de Leidse Universiteit.

Waarom wetenschappelijk onderzoek?

Omdat we daar van kunnen leren. In de zorg lopen we soms tegen vragen en problemen aan die om een oplossing vragen. Soms hebben anderen al zo'n oplossing gevonden; dan is het handig als je dat van elkaar weet. Soms ook niet, en dan kan het zinvol zijn om met enige afstand naar je werk te kijken, relevante literatuur te lezen, en op een systematische manier informatie te verzamelen en te analyseren. Vaak leidt dat tot resultaten waar werkers in de zorg wat aan hebben.

Introduceer je zo niet allerlei elementen uit de reguliere zorg?

Daar is toch niet zoveel mis mee? Binnen de heilpedagogie en sociaaltherapie hebben we een eigen interpretatiekader, dat elementen uit de 'reguliere' zorg verder kan verrijken. Dat is heel waardevol. Ook geloof ik dat 'reguliere' onderzoeksmethodes voor ons heel goed bruikbaar zijn. We vullen ze wel aan met methodes vanuit de fenomenologie, of met een benadering als Casuïstisch Effect Onderzoek. Daar kan men in regulier onderzoek overigens weer wat van leren.

Je beschrijft overeenstemming en verschillen met de reguliere zorg. Is dat waarop je je wilt toelagen?

Nou, ik vind dat reguliere en antroposofisch geïnspireerde zorg een beetje raar om elkaar heen draaien, terwijl ze veel van elkaar kunnen leren. Als ik die uitwisseling kan bevorderen zou dat mooi zijn. Maar eerst is belangrijk dat we binnen de heilpedagogie en sociaaltherapie heel goed in kaart brengen wat we precies doen en welke effecten dat heeft; dat we ons daar sterker bewust van worden. Vanuit het HPV is onderzoek uitgevoerd naar de zorg voor mensen met autisme. Dat is een mooi voorbeeld van hoe de werkwijze binnen heilpedagogie en sociaaltherapie goed in kaart kan worden gebracht. Binnen onze 'club' word je je sterker bewust van methodische aspecten, naar buiten toe kun je helderder maken wat we doen en waar we voor staan.

Heeft wetenschappelijk onderzoek niet een hoog 'ivoren toren'-gehalte?

Niks daarvan! Ik hecht niet zo erg aan die term 'wetenschappelijk' en benadruk liever dat 'onderzoek' te maken heeft met systematisch nadenken over je werk. Voor mij is onderzoek dan ook altijd praktijkgericht. Als je wetenschappelijke methodes dienstbaar kunt maken aan verbetering van de zorg is onderzoek geslaagd. Het mooiste is het ook als onderzoek uitgevoerd wordt in nauwe samenwerking met werkers in de praktijk. Die leveren de beste informatie, en die kunnen er het best voor zorgen dat de resultaten ook gebruikt gaan worden. Daar past een oproep bij: kom vooral met vragen en ideeën over onderzoekbare thema's, misschien kunnen we er gezamenlijk een onderzoeksproject van maken!

EN VERDER

Vakantie in de Achterhoek

In Laren (Gld) tussen weiden en bos is het achterhuis van onze mooie oude boerderij 't Olde Leeuwenkamp te huur voor kleine vakantiegroepen van 8 à 10 personen. Er is veel ruimte binnen op de grote deel en buiten om het huis. In de wei lopen schapen, er zijn varkens en kippen. De omgeving biedt vele mogelijkheden voor wandelen, fietsen, zwemmen of uitstapjes maken. Voor informatie: Carel en Joy Gouwenberg, Levenkamp 2, Laren Gld., telefoon (0573) 40 02 84, e-mail c.gouwenberg@planet.nl

Avond vol Ida Gerhardt

In een avond vol recitatie, euritmie en muziek wordt het leven van Ida Gerhardt op 15 februari in Hogeschool Helicon in beeld gebracht: "Een sterk talent in eenzaamheid beseft". Dit zal gebeuren aan de hand van gedichten van Ida Gerhardt, teksten van M.H. van der Zeyde en muziek van Leon Orthel. Het is dit jaar precies honderd jaar geleden dat Gerhardt werd geboren. Uitvoerenden: Annemiek van den Heuvel, Hilda Boersma, Tonnie Brounts (euritmie), Manjo Joosten en Marianne van Asperen (recitatie), Roeland van de Sande (piano). Hogeschool Helicon, Socrateslaan 22a, Zeist, 15 februari om 20.00 uur, toegang € 9,00 en voor studenten € 5,00.

Hoge Born wordt nieuw centrum voor zorglandbouw in Nederland Van proefboerderij tot zorgboerderij

Het oude proefbedrijf de Hoge Born, net buiten Wageningen, is na een grote verbouwing veranderd in een zorgboerderij. Binnenkort kunnen er ook patiënten permanent wonen. Nu al werken er verstandelijk gehandicapten en psychiatrische patiënten in de tuinbouw.

De Hoge Born is ontstaan uit een samenwerkingsverband tussen drie partijen namelijk de Arta-Lievegoedgroep, antroposofische psychiatrie en verslavingszorg, Heimerstein, een algemene instelling die mensen met een verstandelijke beperking ondersteuning biedt bij wonen, werken en vrijetijdsbesteding en als derde partij de Universiteit van Wageningen.

OPLEIDINGSNIEUWS

Afsluiting opleiding Bijscholing Therapeutisch Onderwijs

Woensdag 2 februari 2005 van 13.30 uur tot 16.00 uur in het nieuwe onderkomen van het bureau van het HPV, gebouw Lentelaven, Utrechtseweg 62 in Zeist.

In samenwerking met het overlegorgaan van de directies van de heilpedagogische kinderdagcentra heeft het Heilpedagogisch Verbond voor de tweede keer een opleiding "Bijscholing Therapeutisch Onderwijs" georganiseerd. Elf medewerkers van de heilpedagogische kinderdagcentra hebben aan deze opleiding deelgenomen die bestond uit 12 lesdagen over de heilpedagogische didactiek, een stage in een heilpedagogische school of kinderdagcentrum en een eindwerkstuk. Op woensdag 2 februari 2005 wordt de opleiding afgesloten met de uitreiking van de getuigschriften. Graag voor 21 januari uw deelname aanmelden bij het secretariaat van het HPV, telefoon (0343) 44 99 00, vanaf 12 januari telefoon (030) 694 55 40 of e-mail: r.kort@heilpedagogie.nl

PUBLICATIES

Maaik mij

Door Ria Knijnenburg, uitgeverij Servo, prijs € 12,50

Autobiografisch verhaal van een vrouw die gewerkt heeft in de zorg voor mensen met een verstandelijke handicap, en zelf een ernstig gehandicapt dochtertje krijgt. Door dat verhaal heen zitten herinneringen aan haar eerste – ook gehandicapte en jong overleden – kind, en aan haar overleden tweelingzusje. Die overgangen zijn niet altijd helder. Maaik verhuist op een gegeven moment naar een intramurale instelling en overlijdt daar. (bron: Klik, december 2004)

De behandeling van eetproblemen bij jonge kinderen met een lichamelijke of meervoudige handicap

Uitgave Bosk, telefoon (030) 245 90 90, www.bosk.nl, prijs € 25,-

Bundel artikelen over een aanpak gebaseerd op gedragstherapie. Uitgebreide protocollen voor diagnostiek en behandeling. Op de bijbehorende cd-rom staan filmfragmenten van eettraining, begeleidingstechnieken en de rol van ouders daarbij.

STUDIE OPEN DAGEN

• **Dag van de zorgverzekeraars**, 27 januari 2005 in het World Trade Center in Rotterdam. Informatie en aanmelding telefoon (04) 297 49 80 of www.sbo.nl/zorg.htm

• **Werken met de BOPZ**, 27 januari 2005 in Congrescentrum Antropia in Driebergen. Studiedag over correcte dwangtoepassing volgens de BOPZ in de ouderen- gehandicaptenzorg. Kosten € 245,-. Organisatie en informatie Medilex, telefoon (030) 69 33 887, e-mail info@medilex.nl

• **Workshop Prestatie-indicatoren in de Zorgsector**, 1 februari 2005 in het midden van het land. Kosten € 150,-. Aanmelding bij Walvis Consulting Groep, telefoon (030) 221 07 07 of via www.walviscg.nl

• **Mobiele toepassingen in de zorg**, 3 februari 2005 tijdens Zorg & ICT 2005 in de Jaarbeurs te Utrecht. Congres voor (ICT-) managers. De toegang is gratis. U krijgt tevens toegang tot de beurs Zorg & ICT. Informatie en aanmelding bij Elsevier Gezondheidszorg, telefoon (0346) 57 73 22, e-mail egz-evenementen@reedbusiness.nl

• **Workshop behandeling en ontwikkelingsstimulatie van kinderen met autisme spectrum stoornissen (A.S.S.)**, 14 februari 2005. Kosten € 195,-. Informatie bij Cure en Care Development, telefoon (024) 35 51 195 of via www.curecare.nl

• **Zesdaagse leergang over dagbesteding voor ouderen met een verstandelijke beperking**, 22 februari, 8 en 22 maart 2005. Kosten € 675,-. Informatie www.cerein.nl

VACATURES

Het Heilpedagogisch Verbond zoekt wegens uitbreiding van haar bureau, per 1 februari 2005 een

Bureaumedewerker m/v 33% (12 uur/week)

Onder je werkzaamheden vallen o.a.: ondersteuning bij themadagen en conferenties en diverse administratieve taken, waaronder receptionele taken en administratie van de SPW opleidingen. Creativiteit en gevoel voor orde, affiniteit met antroposofie en met het werkgebied zijn belangrijk in deze afwisselende functie. Je hebt ervaring met computerprogramma's onder Windows.

Salariëring volgens Functie Waardering Gezondheidszorg functiegroep 35
Arbeidsvoorwaarden volgens CAO Gehandicaptenzorg.
Dienstverband voor 1 jaar, met mogelijkheid van vaste aanstelling daarna.

Nadere informatie: Bernard Heldt, algemeen secretaris. tel. 030 69 455 40; e-mail hpv@heilpedagogie.nl; website: www.heilpedagogie.nl

Je schriftelijke sollicitaties met c.v. zien we graag uiterlijk 20 januari 2005 tegemoet.

Adres: zie colofon

COLOFON

10^e jaargang, nummer 84
januari 2005

De Verbinding is het informatiebulletin van het Heilpedagogisch Verbond en verschijnt 11x per jaar. Het wordt gemaakt voor medewerkers, ouders en belangstellenden die betrokken zijn bij de heilpedagogie en sociaaltherapie. Verspreiding vindt plaats via de secretariaten en de huizen van de lidinstellingen van het HPV en het HPV secretariaat. Verzending naar huisadres is mogelijk. De samenstellers behouden zich het recht voor ingezonden mededelingen te redigeren.

Inleveren kopij voor volgende Verbinding vóór 18 januari 2005; verschijningsdatum 4 februari 2005

Samenstelling: Bernard Heldt, Roelien Kort, Ageeth Koning.
Eindredactie: Ageeth Koning, e-mail: a.koning@heilpedagogie.nl
Hoofredacteur: Bernard Heldt.
Productie: Buro Laga, Arnhem
Cartoon: Janet Steenhuis, Arnhem

Redactieadres:
Redactieadres:
Secretariaat Heilpedagogisch Verbond
Post bus 560 3700 AN Zeist
Tel: (030) 694 55 40 Fax (030) 694 55 90
E-mail hpv@heilpedagogie.nl
Website www.heilpedagogie.nl

Vanaf januari 2004 zal de HPV agenda niet meer in de Verbinding worden gepubliceerd.